

Elizabeth Gaskell'ın *North and South* Romanında Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İkilikler

Gender-based Dichotomies in North and South by Elizabeth Gaskell

Damla TANAL TATAR*

Öne Çıkanlar:

- Toplumsal cinsiyete dayalı şekillenen toplum yapısının anlaşılması açısından ikiliklerin belirginleştiği 19. yüzyıla bir romancının gözünden bakılmaktadır.
- Amaçlı örnekleme bu çalışmada seçilen edebi metin, döneminin cinsiyete dayalı eşitsiz yapısını toplumsal cinsiyete dayalı ikilikler üzerinden gözler önüne sermektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı ikilikler, kadınlarla ve erkeklerle ilişkilendirilmiş alanlar, durumlar ve konumlar görünür kılınmaktadır.
- Dil aracılığıyla üretilen, sıradanlaştırılan meselelere odaklanılarak söylemin altındaki ideoloji ortaya çıkarılmaktadır.

Öz: Bu çalışmada 19. yüzyıla ışık tutan dönemin önemli kadın yazarlarından olan Elizabeth Gaskell'in *North and South* (*Kuzey ve Güney*) romanı, toplumsal cinsiyete dayalı ikilikler bağlamında içerik analizi yöntemi ile incelenmektedir. Yazarın söz konusu eserinin bu çalışma kapsamında seçilmesinin başlıca sebebi, sanayileşen İngiltere'nin yarattığı ikilikli toplum yapısına ilişkin yapıları içerisinde barındırmasıdır. Buradan hareketle, kuzey/güney, özel/kamusal, işçi sınıfına ait kadınlıklar/erkeklikler, orta sınıfa ait kadınlıklar/erkeklikler ve tüm bunlara bağlı deneyimler, romanda yaratılan karakterlerin ifadeleri üzerinden tartışmaya açılmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı ikiliklerin anlaşılması, arkasında yatan süreçlerin ortaya konulması ve tartışılması için kendisi de üst yapıda konumlanan bir üretim olan, hem yazarının ortaya koyduğu şekilde yazarından izler taşıyan hem de ondan bağımsız bir varoluşu olan romana odaklanmak anlamlı görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: ikilikler, Elizabeth Gaskell, toplumsal cinsiyet çalışmaları, edebiyat eleştirileri, feminizm, Viktorya Dönemi edebiyatı

Highlights:

- To understand the social structure based on gender, the 19th century, in which these dichotomies are quite prominent, is examined through the eyes of a novelist.
- The literary text selected in this study through purposive sampling reveals the gendered structure of inequality of the period through gendered dichotomies. Gender binaries, spaces, situations and positions associated with women and men are made visible.
- By focusing on the issues produced and trivialised through language, the underlying ideology of the discourse is revealed.

Abstract: In this study, the novel *North and South* by Elizabeth Gaskell, one of the most important female writers of the 19th century, is analysed with using the method of content analysis in the context of gender-

* Doktorant, Akdeniz Üniversitesi, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı, Antalya. damlatanal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5701-1494

based dichotomies. The main reason for selecting the author's work for this study is that it contains structures related to the dichotomous social structure created by industrialising England. As can be seen from the title Gaskell chose for her novel, it is possible to see the contrasts of the conditions in which it was written. From this point of view, North/South, private/public, working-class femininities/masculinities, middle-class femininities/masculinities and all related experiences associated are discussed through the expressions of the characters created in the novel. In order to understand gender-based dichotomies, to reveal and discuss the processes behind them, it seems useful to focus on the novel, which is itself a meta-structural production, that both reflect the author's traces as revealed by the author and possess an independent existence. In this context, *North and South*, which captures the essence of the time in which it was written, is examined from a gender perspective and the underlying ideology is opened for discussion.

Keywords: dichotomies, Elizabeth Gaskell, gender studies, literary criticism, feminism, Victorian Literature

Summary: Elizabeth Gaskell (1810-1865), who lived through the nineteenth century, a period in which industrialisation brought about many changes, became one of the leading female writers of her time by highlighting the dichotomous structure of the society in her novels. The distinction between the rural and the urban, the different class experiences, the public and private spaces transformed by industrialisation are the main themes in Gaskell's novels. In this sense, Gaskell's novel *North and South* can be seen one of the most prominent works in the context of dichotomies. Written in 1855, it is a striking example of gender-based dichotomies. The class-based social structure, along with the polarised lives and experiences that characterized England- a society of 'development' on one hand and of those who did not receive the fair share of that development on the other- also influenced the writers and the literary understanding of the period. The 19th century was an important source of inspiration for Elizabeth Gaskell and her contemporaries, and the world of thought created by the political atmosphere of the time influenced the literary world. The historical changes and the increasing visibility of women's presence in literature are extremely important for feminist criticism and thought. To understand gender binaries and to transform the social structures that reproduce them, it seems useful to study a novel that focuses on industrialisation and the conditions it created, which played a major role in sharpening these binaries. Based on this information, the gender dichotomies in the novel will be identified and the ways in which the characters experience these dichotomies will be highlighted. The main reason for selecting the author's work for this study is that it contains structures related to the dichotomous social structure created by industrialising England. As can be seen from the title Gaskell chose for her novel, it is possible to see the contrasts of the conditions in which it was written. From this point of view, North/South, private/public, working-class femininities/masculinities, middle-class femininities/masculinities and the experiences associated with all of these are opened up to discussion through the expressions of the characters created in the novel. The novel in question is analysed using the method of content analysis, which attempts to reveal hidden meanings by describing the data.

From this point of view, North/South, private/public, working-class femininities/masculinities and middle-class femininities/masculinities are discussed in this context. Literary texts, especially social realist novels such as *North and South*, are extremely important in shedding light on the realities of the period in which they were written. In this context, the novel in question reveals the unequal gender structure of its time through gender-based dichotomies. As the limitations of the study are defined as dichotomies, this study analyses the experiences and situations of women in comparison to men. Therefore, this study not only analyses the relationship of phenomena to women, but also how the same phenomenon is experienced by men. For this reason, issues such as the relationship between women and nature, the relationship between women and migration, and the relationship between women and work, which constitute the components of this study, are among the issues that can be studied in depth in the context of the novel in question.

Giriş

Sanayileşmenin birçok dönüşümü beraberinde getirdiği bir dönemi, 19. yüzyılı deneyimleyen Elizabeth Gaskell (1810 ve 1865), toplumun ikiliklerle dolu yapısına romanlarında ışık tutarak döneminin önde gelen kadın yazarlarından biri olmuştur. Kır ve kent ayrımı, farklı sınıfsal deneyimler, sanayileşmeyle dönüşen kamusal ve özel alanlar Gaskell'in romanlarının temel meselelerini oluşturmaktadır. Gaskell'in kendi yaşamı ve bu bağlamdaki deneyimleri de dönemin gerçekliklerinin mikro düzeyde bir örneği niteliğindedir. Gaskell'in kendi ebeveynleri de ekonomik ve toplumsal anlamda kutuplaşan bu toplumun iki ucunda konumlanmaktadır. Babası denizcilikle uğraşan, alt gelirli biriyken, annesi aristokrat bir ailenin üyesidir. Elizabeth Gaskell'in kendisi de sanayileşmeyle birlikte giderek yükselmeye başlayan ve çözülen ariktokrasinin yerini alan bir sınıf olan orta sınıfa mensup William Gaskell ile evlenmiştir. Dolayısıyla onun yaşamında var olan, birbiriyle ilişkili ancak çatışan şeyler olan, kent/kır, kuzey/güney, işçi/işveren, kadın/erkek, geçmiş/bugün gibi karşıtlıklar romanlarının da konularını oluşturmaktadır (Uglow 1993, 26). Gaskell'in *North and South (Kuzey ve Güney)* adlı romanını ikilikler bağlamında en çok göze çarpan eseri olarak düşünmek mümkündür. 1855 yılında kaleme almış olduğu bu eser, toplumsal cinsiyete dayalı ikilikleri çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. 19. yüzyıl romana ve romancıya katkıları bakımından önemli bir dönemdir. Bu süreçte, romanların basımı ve dağıtımı kolaylaşmaya başlamış, sanayileşme ile birlikte eşitsiz toplum yapısı daha da derinleşirken ve şehirler büyürken, kapitalist anlamdaki pazar da genişlemiştir. Bu koşullarda, kolonilerdeki potansiyel okuyucu artmış, kitap basımı ve maliyeti görece ucuzlamaya başlamış, yapılan bazı yenilikler, reklamlar ve benzeri gelişmeler sebebiyle kitapların alınıp satılması kolaylaşmıştır (Flint 2001, 19). Bir yandan ilerleme olarak nitelendirilebilecek gelişimler yaşanırken diğer yandan emeğe bağlı sömürünün de giderek derinleştiği bir toplum yapısı oluşmuştur. Söz konusu dönemde İngiltere'nin gerçeği olan sınıflı toplum, kutuplaşan yaşamlar ve deneyimler dönemin yazarlarını ve onların yazın anlayışlarını da etkilemiştir. Elizabeth Gaskell ve çağdaşları için 19. yüzyıl önemli bir esin kaynağı olmuştur ve dönemin politik atmosferinin yarattığı düşünce dünyası yazın dünyasını etkilemiştir. Charles Dickens'in *Dombey and Son (Dombey ve Oğlu)* (1846-48), Friedrich Engels'in *The Condition of the Working Class in England (İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu)* (1845) adlı eseri ile aynı dönemde yazılmıştır. Karl Marx'ın *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte (Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i)* (1852) ile Dickens'in *Bleak House (Kasvetli Ev)* (1852-3), *Hard Times (Zor Zamanlar)* adlı eserleri (1854) yine yakın tarihlerde kaleme alınmış eserlerdir (Markels 2003, 32).

19. yüzyıl aynı zamanda politik kadın yazın geleneğinin de dönüşüme uğradığı bir dönem olmuştur. Kadın yazarlar, yalnızca geleneksel siyasi yazın metotlarını kullanmamışlar aynı zamanda edebî yazın türlerini de kullanmışlardır (Gleadle 2001, 71). Erkek yazarların eserlerinin görünürlüğü ve roman yazımı ve basımı (Bu bağlamda Schor, *Scheherazade in Market Place* (1992) adlı kitabında, Elizabeth Gaskell'in kitaplarını yayınlama aşamasında karşılaştığı problemlere değinmektedir. Yayıncı Bay Howitt (Mr Howitt), Gaskell'in bir takma ad (*pennname*) kullanarak yazmasını ister zira bu şekilde onun kitapları daha fazla satılacaktır. Ancak Gaskell böyle elde edilebilecek bir popülarlığı kabul etmeyerek, kitabını kendi adıyla yayınlamak istemektedir, Schor 1992, 25) aşamasındaki erkek egemen anlayış varlığını sürdürmeye devam etse de kadın yazarların eserleri dönemin ses getiren eserleri olmayı başarmıştır. Jane Austen'in *Sense and Sensibility (Duygu ve Duyarlılık)* (1818), *Pride and Prejudice (Gurur ve Önyargı)* (1814), George Eliot'un *The Mill on the Floss (Kıyadaki Değirmen)* (1860) adlı eseri, Charlotte Bronte'nin *Jane Eyre* (1847) adlı eseri 19. yüzyılda kaleme alınan önemli eserler arasındadır. Neticede, yeni kabul edilebilecek meseleler; yoksulluk, sanayileşme, toplumsal problemler ve yenilikler, kapitalizm ve sömürü bu dönemin eserlerinde tartışılmaya başlanmıştır. Yazarlar

toplumda meydana gelen bozulmalara değinmiş, kent ve kır arasındaki keskin ayrım romanlarda geniş yer bulmuştur. Dar görüşlü siyaset, dinsel rekabet, bastırılmış cinsellik, bilimsel dönüşümler “makbul” kadınlar (*angels in the house*) ve direnen kadınlar (*New Women*) (David 2001, 5) dönemin romanlarında konu edinilmeye başlanmıştır. Tüm bu tarihsel dönüşümler ve kadınların yazın alanındaki varlığının giderek görünür hâle gelmesi, feminist eleştiri ve toplumsal cinsiyet çalışmaları açısından son derece önemlidir.

Mary Wollstonecraft yaşadığı döneme referansta bulunarak yozlaşmış olarak tanımladığı toplumun, kadınların fikirlerini esaret altına alarak ve duyularını ön plana çıkararak onların köleleştirilmelerine hizmet eden bir çok etkeni barındırdığını vurgulamaktadır (2014, 22). Bu bağlamda kadınlar, ya ahlaki varlıklar olarak kabul edilmektedirler ya da onlardan erkeklerin faaliyetlerine tamamıyla tabi olmaları beklenmektedir. Dolayısıyla kadın, erkeğin eşiği olarak görülmemiş, erkeğin akli karşısında onun ahlaki yönü ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Wollstonecraft, Rousseau’nun kadının doğası gereği aşağı olduğuna ilişkin düşüncelerinin anlamsızlığını vurgulayarak (2014, 25), bu bakış açısının kadının duygu ile ilişkilendirildiğini, erkeğin ise akıl ile ilişkilendirildiğini net bir şekilde gösterdiğini ifade etmektedir. Kadınların kendilerine ait bir çalışma alanının olmadığını ve eğitime erişimlerinin kısıtlandığını vurgulayan Virginia Woolf ise kadınların ev içi alan ile şekillenen dünyasına ışık tutmaktadır. Kamusal alanın dışında tutulan kadınlar, erkekler gibi eğitime erişimi kolay elde etmemişlerdir ve dolayısıyla 19. yüzyıl kadınlarının yazınsal deneyimi duygular ve izlenimler ile ilintili olmuştur. Kadının kendine ait bir alanı olmadığından, kadının algısı oturma odasında şekillenmiştir. Bu bağlamda orta sınıfa ait kadınların yazma eylemi romanla başlamıştır (1987, 81). Kadın yazarların oturma odasında şekillenen dünyasına referansta bulunarak Woolf, aynı zamanda özel alanla sınırlandırılan kadının düşünce dünyasını da ortaya koymaktadır. *Kendine Ait Bir Oda (A Room’s One’s Own)* adlı kitabında Woolf: “Neden erkekler şarap, kadınlarsa şü içiyordu? Neden cinsiyetlerden biri öylesine varlıklı, öbürü ise yoksuldu?” (1987, 31) sorularını yöneltilmektedir. Woolf’un yönelttiği bu sorular toplumsal cinsiyet bağlamındaki eşitsizliği son derece açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Elaine Showalter’a göre ise kadın yazarlar tarafından kaleme alınan romanlar nasıl adlandırılırsa adlandırılırsın, söz konusu bu romanlar her durumda kadınların yaşantılarını ikinci plana iten kültürel ve tarihsel otoritelere karşı mücadele etmek durumunda kalmışlardır (1995, 184).

Tüm bu kültürel, toplumsal ve edebî birikimlerin neticesinde, feminist eleştiri ve toplumsal cinsiyet çalışmaları giderek önem kazanmış, günümüzde toplumsal cinsiyet yaklaşımı ve feminist eleştiri ilgili metinlerin incelenmesinde önemli bir yöntem hâline gelmiştir. En açık biçimiyle feminist eleştiri, toplumsal cinsiyet ile ilgili meselelere odaklanmaktadır. Feminist kuramcılar, çoğu toplumun ataerkil olduğunu, erkek gücü etrafında şekillendiğini iddia etmektedirler (Berger 1933, 29). Bu açıdan feminizm, ataerkil anlayışa son vermek amacıyla, toplumsal cinsiyet gibi toplumsal ayrışmaların doğal olmadığını vurgulamaktadır. Bu bölünmelerin erkekler tarafından yaratıldığını orta koyarak, kadınların toplumsal, politik ve ideolojik olarak özgürleşmesini hedeflemektedir (Slattery 2018, 137). Ataerkil anlayışa son verilebilmesi için toplumsal kabulleri sorgulamak son derece önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmada, bir edebî metin üzerinden toplumsal cinsiyet bağlamında ataerkil toplum tarafından görünmez kılınmaya çalışılan ikiliklere odaklanılmaktadır.

Edebi eserler, dönemin toplumsal yapısını yansıtmaları açısından son derece önemli metinler olarak karşımıza çıkmaktadır ve söz konusu eserlerin nitel araştırmalar kapsamında incelenmesi giderek önem kazanmaktadır. Nitel araştırmaların sosyal bilimlerde artan önemi ile birlikte, içeriden bakış açıları ön plana çıkmaya başlamıştır. Araştırmaya konu edinilen durumlar, olaylar ya da olgular özgün ortamı içerisinde çalışılmaktadır ve söz konusu bu olay ve olguların

derinlerine inilerek yorumlanması ve açıklanması hedeflenmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2000, 10). Bu çerçevede günümüzün toplumsal cinsiyete dayalı ikiliklerini anlamak ve bu ikilikleri yeniden üreten toplumsal yapıları dönüştürmek için bu ikiliklerin keskinleştiği ve bugünkü hâlini almasında büyük bir payı olan sanayileşmeye ve yarattığı koşullara odaklanan bir romanı çalışmak anlamlı görünmektedir. Bu bilgiden hareketle, söz konusu romanda yer alan toplumsal cinsiyete dayalı ikilikler tespit edilmektedir ve karakterlerin söz konusu ikilikleri nasıl deneyimledikleri üzerinde durulmaktadır.

Bu düşünceden hareketle, amaçlı örneklem yöntemi ile Gaskell'in *North and South* romanı seçilmiştir. *North and South*, dönemin cinsiyete dayalı ikiliklerini yansıtmaları bakımından yazarın işçi sınıfının politik farkındalığını keskin hatlarıyla sunan *Mary Barton* (1848) romanından, dönemin kadınlar üzerinde "namus" aracılığıyla kurduğu baskıyı romana ismini veren Ruth karakteri üzerinden anlatan *Ruth* (1853) romanından, görece daha kurgusal bir tonda yazılmış *Cranford* (1853) romanından, tarihsel zemin olarak Napolyon savaşlarını konu alan *Sylvia's Lovers* (1863) romanından ve dürüst olmayan davranışın yıkıcı etkilerine de değindiği dürüstlük gibi bazı değerleri ön plana çıkardığı (Brodetsky 1986, 99), Gaskell'in son romanı olan *Wives and Daughters* (1866) romanından ayrılmaktadır. Söz konusu roman, verilerin tanımlanması yoluyla gizli olan anlamların ortaya çıkarılmaya çalışıldığı içerik analizi yöntemi ile çözümlenmektedir. Buradan hareketle, Kuzey/Güney, özel/kamusal, işçi sınıfı kadınlıklar/erkeklikler ve orta sınıfa ait kadınlıklar/erkeklikler bu bağlamda tartışılmaktadır.

Kuzey/Güney-Kent/Kır Tartışması

Romana ismini veren Kuzey (North) ve Güney (South) ikiliği toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler bağlamında romandan elde edilen bulgulardan ilkidir. Bu ayrım romanda 19. yüzyıl İngiltere'sinin önemli toplumsal gerçeklerinden biri olan kırdan kente göç konusu üzerinden ele alınmıştır. Kuzey kentleşmeyi ve sanayileşmeyi temsil ederken, Güney doğayı ve kırsal yaşamı temsil etmektedir. Bu bağlamda, Margaret ve ailesinin sanayi şehri Milton'a göç ettikleri Helstone, Güney'i ve kırsalı temsil ederken, Milton ise kenti ve dolayısıyla eril güç ile ilişkilendirilen sanayileşmeyi temsil etmektedir. Kuzey ve Güney ikiliği üzerinden toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımın roman aracılığıyla yansıtıldığından söz etmek mümkündür. Margaret'in babası Bay Hale, dönemin dinî yozlaşmasına bir referans niteliğindeki kararı ile din görevlisi olarak çalışmakta olduğu kurumu bırakarak sanayi şehri Milton'a göç etme kararını kendisi vermiş, ailenin babası olarak bu kararını uygulamaya koymuştur. Dolayısıyla her ne kadar Bay Hale Güneyli bir erkek olsa da göç kararını veren ve bir eyleyen olarak Güney'i değil de Kuzey'i temsil eden bir karakterdir. Sanayileşen Milton, fırsatlar kenti olarak erkek karakterler üzerinden yansıtılmaktadır. Ailenin Milton'da tanıdığı ve Margaret'in duygusal yakınlık kurduğu fabrika sahibi Bay Thornton da Bay Hale gibi Kuzey'i, kenti ve dolayısıyla sanayileşmeyi temsil etmektedir. Bu görüşü destekler nitelikte Bay Thornton, şehirde yaşamının kırsalda yaşamaktan çok daha iyi olduğunu ve şehirde yaşayan bir adam olmaktan gurur duyduğunu belirtmektedir. Onun bakış açısından sanayileşen bir kentte yaşamak kırsalda düz ve sakin bir yaşam sürmekten çok daha iyidir. Bay Thornton'un bu düşüncesine karşılık olarak Margaret, caddelerde gördüğü üzgün, sadece mağdur değil aynı zamanda nefrete bürünmüş insanlardan bahsetmektedir. Margaret Kuzey'in karşısında Güney'i savunarak, Güney'deki yoksulların yüzlerinde, kentteki adaletsizlikten mustarip bireylerin yüzlerinde var olan ifadenin olmadığını altını çizmektedir (Gaskell 2011, 104).

Kent/kır ayrımı, dolayısıyla Kuzey/Güney arasındaki ayrım, yalnızca Milton ve Helstone yerleşimleri aracılığıyla sunulmamaktadır. Romandaki bir diğer karakter Henry Lennox, bahsi geçen bir diğer kent olan Londra ile Helstone arasındaki ikiliğin bir tarafı olarak romanda yer

almaktadır. Roman bağlamında sanayi şehri Londra, meşgul olunabilecek birçok farklı alternatifin olduğu bir yer olarak yansıtılırken, Margaret'in temsil ettiği Helstone ise bu tarz uğraşların olmadığı bir yer olarak yansıtılmaktadır. Bireysel gelişim, kentsel imkânlar ile ilişkilendirilmektedir. Bu sebeple Margaret'in kırsal yaşamın güzelliklerine yaptığı vurgu Henry Lennox'un kentin sağladığı büyük fırsatlar argümanı ile çatışmaktadır. Margaret'in Güney'i tasvirini son derece masalsı bulan Lennox, Margaret'in doğaya ve kırsala olan hayranlığını küçümsemekte ve Margaret'in kırsal yaşamdaki uğraşlarını ciddiye almamaktadır. Dolayısıyla avukat olan Lennox'un kent yaşamında karşılaştığı meseleler son derece "büyük" meselelerdir ancak Margaret'in kırsal yaşama ilişkin deneyimleri son derece "küçük" meselelerdir. Bu bağlamda Güney, düşsel olanın bir temsilidir, Kuzey ise gerçek yaşamın. Gerçek yaşam eril meseleler ile özdeşleştirilirken, kadınsı olan düşsel olan ile özdeşleştirilmiştir. Kadınlara ilişkin söylemlerin ve davranışların masalsı bir tonda olduğu düşüncesinin bir erkek karakter aracılığıyla sunulması, kadınların düşünce yapısına yukardan bakıldığına ilişkin dönemin hâkim anlayışını yansıtmaktadır.

Erkeklerin temsil ettiği kentleşme ve sanayileşme aynı zamanda kırsal alana ve doğaya bir müdahaledir ve doğayı eril kurallara göre şekillendirme biçimidir. İlerleme ve akıl, eril olan ile bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Doğanın erkek tarafından denetim altında tutulması söz konusudur. Bu bağlamda erkek ile temsil edilen akıl özne iken, kadın ile özdeşleştirilen doğa ise bu aklın nesnesi konumundadır (Çetin 2005, 38). Tam da bu sebeple Bay Thornton, "bizi medeniyetin büyük öncüleri hâline getiren, sürdürmemiz beklenen geniş bir ticari yapıya sahibiz" ("We have a wide commercial character to maintain, which makes us into the great pioneers of civilization" Gaskell 2011, 159) demektedir. Bay Thornton'un burada, "biz" ile kastettiği bireyler kapitalist erkeklerdir. Bay Thornton'un kullandığı bu söylem erkekliği, ilerlemeyi ve gücü birbiri ile sınırlı ve ilişkili görmesi bakımından sorunludur ve medeniyetin eril olan ile ilişkili olduğu imasını taşımaktadır. Kentleşme ve sanayileşme adına doğanın sömürülmesi ve doğa üzerinde egemenlik kurulması romandaki erkek karakterle özdeşleşmektedir. Sanayileşmeyi savunan Bay Thornton, kentin çoğunlukla erkeklerin yararlandığı olanaklarından bahseden Henry Lennox ile kentin ve sanayi şehirlerinin olanaklarından faydalanmak adına bir seçim yapan Bay Hale ikiliğinin bir kutbunu oluştururken, gönülsüz göç eden Bayan Hale ile kırsala ve doğaya olan hayranlığıyla Margaret ikiliğinin diğer kutbunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda kentleşme, sanayileşme ve Kuzey eril olanı, Güney ve kırsal dişil olanı temsil etmektedir. Erkek karakterlerin kentin ve sanayileşmenin yanında yer almaları ya da bu dönüşümü sağlayan sistemin bir parçası olmaları kapitalizm ile birlikte hareket eden ataerki sistemin kadın üzerinde kurduğu eril tahakkümün sembolik bir örneğidir. Üretim şekillerinde yaşanan değişiklikler insan merkezci bir anlayışa, bir diğer ifadeyle erkeği merkeze alan bir düşünceye yol açmıştır. Bu düşünceye göre, doğanın varoluş amacının gelişmelerle birlikte insana hizmet etmek için kontrol altına alınmak olduğu algısı oluşturulmaktadır (Bannerji 2016, 43).

Kamusal Alan/Özel Alan Tartışması

Sanayileşme ile birlikte ev ve iş yeri giderek birbirinden ayrılmış, kamusal alan ve özel alanın sınırları daha da belirgin hâle gelmiştir. Modern anlamıyla özel/kamusal alana ilişkin ayırım, üretimin evden uzaklaşması, üretimin atölye ya da fabrika gibi kamusal mekânlarda yapılmaya başlanması ile yakından ilişkilidir. Bu ikiliğin temelinde ev ve iş yerinin keskin sınırlarla ayrılması yatmaktadır (Acar Savran 2002, 267). Gaskell'in söz konusu romanında özel ve kamusal ikiliği, kadın ve erkek karakterlerin ayrışan yaşamları üzerinden açıkça görülmektedir. Erkekliğin kamusal alan ve kamusal olanla ilişkilendirildiği; kadınlığın özel alanla ve özel alanla ilgili meseleler ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bu bakış açısından hareketle, Bay Hale'in

kente göç etmeden önce yaşadıkları evde kendisine ait bir odası ve kütüphanesi vardır. Dolayısıyla kamusal meselelere erişebileceği ve onlar üzerine düşünebileceği bir alanı evine taşıyabilmiştir. Öte yandan Bayan Hale'nin bütün yaşantısı mutfakta geçmektedir. Neredeyse tüm yaşamı özel alan ile sınırlandırılmıştır. Bayan Hale taşınması gereken giysileri hazırlarken, Bay Hale kağıtlarını, kitaplarını ve resmi evraklarını toplamaktadır. Kadının dünyası daha çok ev içi işlerle ve gündelik uğraşlarla bağlantılı sunulurken, erkeğin dünyası kamusal alanla alakalı, resmî meselelerle ilintili olarak aktarılmaktadır. Göç ettikleri Milton'da yemek odasını babasının çalışma odası olarak da planlamak durumunda kalmalarından ötürü Margaret, babası için üzülme ve bunu dile getirmektedir. Senin odan¹ diye kastettiği çalışma odasını bizim yemek odamız diye kastettiği yemek odasını birbirinden ayıramamanın üzüntüsü yaşamaktadır. Söz konusu bu durumla ilgili olarak Margaret, aşağıdaki oda senin (*your study room*) çalışma odan ve bizim yemek odamız (*our dining room*) olacak demektedir. Yani babası için zihninde bir çalışma odası kurgularken annesi ve kendi için hâlihazırda bir mutfak vardır (Gaskell 2011, 76). Kamusal/özel alan ikiliği Margaret'in söyleminde somutlaşmaktadır. Ev içerisinde bile baba için kamusal olanla ilişkili bir alan oluşturulma kaygısı söz konusudur. Babanın çalışma alanı, kamusal meseleler ile ilgilenebileceği bir alanken annenin alanı ev içerisinde emeğin görünmezliğinin en somut örneklerinden biri olan yemek pişirme alanı olan mutfak ve oturma odasıdır. Ev içerisinde bile mekânların cinsiyete göre şekillendiği anne ve baba karakterinin ayrışan dünyaları üzerinden sunulmaktadır. Mutfak ve oturma odası kadının alanı iken, çalışma odası erkeğin alanı olan cinsiyetlendirilmiş bir mekândır. Ev içerisindeki alanların cinsiyetli yapısı toplumsal cinsiyet bağlamındaki eşitsizliği ev içerisinde ideolojik olarak sürdürmekte ve yeniden üretmektedir. Margaret babası için çalışma odası ararken kendisini sorgulama ihtiyacı görmez zira bu durumun farkında bile değildir; bu tür ideolojik inşalar çoğunlukla bireyler tarafından normal kabul edilmekte, benimsenmekte ve bu benimsenenler bir sonraki kuşaklarda yeniden üretilmektedir. Kadınlar kendilerini ev içi süreçlerde yani bu bağlamdaki gündelik deneyimlerinde duygusal, fiziksel ve ruhsal anlamda yapılandırmaktadırlar, annelik yoluyla kendilerini sonraki kuşaklarda yine anneler olarak yeniden üretmektedirler ve söz konusu bu durum, ebeveynliğin asimetrik yapısından kaynaklanmaktadır (Chodorow 394, 2021).

Romanda yer alan bir diğer karakter olan Bay Thornton'un kızkardeşi Fanny Thornton yalnızca özel alanla bağlantılı olarak sunulmaktadır. Tam aksine ağabeyi Bay Thornton ise, bir fabrika yöneten ve kamusal meselelere kafa yoran bir karakterdir. Fanny'nin, ağabeyinin yönetmekte olduğu fabrikayla herhangi ilişkisi yoktur ve bu meselelere ilişkin pek de derinlikli fikirlerinin olmadığı göçmen işçiler üzerinden yaptığı yorumu aracılığıyla yansıtılmaktadır. Fanny'nin kamusal alan ile olan bağlantısı ağabeyinin bir kapitalist olarak işçiler için söylediği sözlerin adeta bir tekrarı niteliğindedir. Dolayısıyla Fanny'nin kamusal dünyaya açılan tek penceresi ağabeyinin bakış açısıyla şekillenmektedir. Fanny, greve giden işçileri ağabeyi için çalışmayı reddeden zavallılar olarak nitelendirmektedir (Gaskell 2011, 225). Bunun dışında Fanny karakteri, romanda yapacağı evlilik üzerinden yansıtılmaktadır. Toplumsal meselelerden son derece uzak bir şekilde yetiştirilen Fanny, yaşça kendinden büyük ve sınıfsal konumu ağabeyine yakın olan biri ile evlenmek durumundadır. Fanny bu evliliği, zengin bir beyefendi ile yapacağı oldukça iyi bir evlilik olarak tanımlamaktadır (Gaskell 2011, 448). Ev ve evlilikle ilgili meseleler Fanny ile bağlantılı sunulurken, Bay Thornton'ın annesi oğlunun fabrikası olduğundan gururla söz etmektedir. Ev ile somutlaşan özel alan Fanny ve annesinin alanıdır, fabrika ile somutlaşan kamusal alan ise evin "oğluna" (Bayan Hale açık bir biçimde benim oğlumun

fabrikası (my son's mill) söylemini burada kullanmaktadır, 2011, 125) aittir.

Kadınların özel alanla ilişkilendirilmesine ilişkin bir diğer örnek, Margaret'ın kuzeninin evlenme öncesindeki hazırlıkları üzerinden aktarılmaktadır. Kadınların düğün ile ilgili hazırlıkları romandaki erkek karakterlerden biri olan Henry Lennox'un bakış açısından küçümsenmektedir ve Lennox üzerinden erkeğin kamusal alanla olan ilişkisi bir kez daha vurgulanmaktadır. Kadınların çeyiz ve düğün hakkında konuştukları sırada Lennox'un odaya girmesiyle, kadınlar "kadınsı" kabul edilen ilgilerinden dolayı biraz çekinip geri durmaktadırlar, onların çeyiz ve düğün ile ilgili hazırlıkları kadınsı ilgiler olarak sunulmaktadır. Kadınların aralarında konu edindiği şeyler "küçük" meseleler olarak yansıtılmaktadır ve ticaret, sermaye ya da savaş gibi konuları tartışan erkeklerin kamusal dünyasında bu tarz günlük uğraşlar küçümsenmektedir. Yukardan bakan bir tavırla Henry Lennox, "hanımların işi" ile kendi işi olan ticaret hukuku arasında bir kıyaslama yapma ihtiyacı duyar ve ekler: "Pekâlâ, sanıyorum hepiniz kendinizi işinize kaptırmışsınız, yani birtakım kadınsı işlere. Benim hukuki, gerçek olan işimden oldukça farklı olan iş. Şallarla oynamak anlaşmalar kaleme almaktan son derece farklı bir iş" ("Well, I suppose you are all in the depths of business-ladies businness, I mean. Very different to my business, which is the real true law business. Playing with shawls is very different work to drawing up settlements" Gaskell 2011, 10). Henry Lennox birtakım önemli işler yaptığını söyleyerek, toplumsal cinsiyet bağlamında özel alanla ilişkilendirilmiş bu tarz gündelik pratikleri hor görmektedir. Kamusal alanla öncelikli konuları sebebiyle daha çok ilişkilili olan erkek karakterler anlaşmalar yapmakta, fabrikalar kurmakta ve hatta medeniyete öncülük etmektedirler. Bunun karşısında konumlandırılan kadın karakterler, "küçük" meselelerle ilgilenmekte, evlilik hazırlıkları yapmakta ve davetler düzenlemektedirler. Henry Lennox'un bu tavrı üzerinden, kamusal ve özel alan ikiliği toplumsal cinsiyet bağlamında bir kez daha yansıtılmaktadır. Gülnur Acar Savran, ev, aile, ev içi emek gibi kavramların doğal ve evrensel bir hâl alması açısından kamusal ve özel alan ikiliğinin modern hâlinin oldukça elverişli olduğunu söylemektedir. Acar Savran'ın ileri sürdüğü üzere "[b]ir yandan aile, ev işi, birlikte yaşama, yakınlık kolaylıkla toplumsal ilişkilerin karşıtları olarak, yani doğal olgular gibi sunulabilir. Bu da kadınların özel alanda maruz kaldıkları baskı ve ezilme biçimlerinin doğallaştırılması demektir" (2002, 267). Bu düşünceden hareketle, doğal görünen kamusal ve özel alan ikiliklerinin sorgulanması ve altında yatan ideolojik anlamların ortaya çıkarılması son derece önemlidir.

İşçi Sınıfına ait Kadınlık ve Erkeklik Deneyimleri

19. yüzyıldaki ekonomik dönüşümler yeni bir sınıflı toplum yapısını da beraberinde getirmiştir. Giderek güç kaybeden aristokrasinin yerini, orta sınıf alırken sanayileşme ile birlikte yeni bir sınıf kavramı da ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu sınıf işçi sınıfıdır. Emek gücü piyasasında işçi sınıfı erkekler ile işçi sınıfı kadınlar arasında emeğe biçilen değer bağlamında keskin bir ayrım olduğundan söz edilebilir. 19. yüzyıl kapitalist üretim tarzında kadınlar ve çocuklar, son derece ağır koşullar altında çalışmaktadır. Emek gücü bağlamında onlar, ucuz iş gücü olarak algılanmaktadırlar. Bu bağlamda kadınların aldıkları ücretler oldukça düşüktür, işin kendisi düzensizdir ve işçi kadınların pazarlık şansları pek yoktur (Gleadle 2001, 13-14). Bu bağlamda, tekstilde kadınların daha çok çalıştırılması işin niteliğinin de cinsiyetçi bir biçimde ayrıldığını göstermektedir. Kumaşların ayrıştırılması gibi işler kadınlar tarafından gerçekleştirilen en kötü işlerden biridir. Bu işi üstelenen kadınların aldıkları ücretler de son derece düşüktür. İngiltere'nin dönemin önemli ticaret merkezlerinden biri olduğu gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu bu kumaşlar birçok hastalığın taşınmasını da beraberinde getirmektedir. Hastalıktan etkilenenler çoğunlukla genç kızlar ve kadınlardır (Marx 1976, 592-593). Kendisi de tekstil endüstrisinde çalışırken hastalanan Bessy karakteri, tekstil endüstrisini kastederek, bu üretim

biçiminin ortaya saçılan tüylerle kişileri zehirlediğinden bahsetmektedir. Söz konusu hastalıktan işçileri korumanın yolunun ciddi paralarla satın alabilecek ve üreticiye kar sağlamayan bir mekanizma olduğunu dile getirmektedir (Gaskell 2011, 131). Ancak, kadınların sömürüldüğü yerler sadece fabrikalarla sınırlı değildir. Seks işçiliği, ev içinde sürdürülen işler ve benzeri faaliyetler kadınların 19. yüzyılda maruz kaldığı diğer sömürü biçimleridir (Gleadle 2001, 100). Bunun yanı sıra, fabrikada çalışan kadınlarla ilgili dönemin hâkim erkek egemen anlayışı da son derece ayrıştırcıdır. Bu bağlamda romanda sanayi kenti Milton'da günlük işlerde çalıştırılacak kadın bulmanın son derece zor olduğu konu edinilmiştir. Kadınların çoğu fabrikada ya da imalathanede çalışmaktadır. Ev ortamında çalışmaktansa kadınların bazıları imalathanede çalışmayı daha büyük bir bağımsızlık olarak görmektedir. Ancak ev işlerinde çalıştırılmak üzere bulunan kızların da bir "beyefendinin" evinde çalışmak için uygun olmadığı algısı, kadınların davranışları ve kullandıkları dil üzerinden yansıtılmaktadır. Nitekim fabrikada çalışan kızlar ve onların davranışları kırdan kente göç eden Margaret tarafından garipsenmektedir. Margaret'ın "hanımefendiliği" ile bu kızların davranışları arasındaki karşıtlık romanda vurgulanmaktadır. Yüksek sesle konuşmaları ve sokak adabına uygun davranmamaları Margaret'ı ürkütmektedir (Gaskell 2011, 90).

Kadınlar ve erkekler arasındaki cinsiyete dayalı ikiliğin sınıfsal bağlamda romanda yansıtıldığı bir diğer durum ise cenaze merasimine kadınların katılıp katılmamasına yönelik yer alan tartışmadır. Margaret'ın cenazeye katılma talebi babası tarafından reddedilir. Bay Hale kadınların cenazelere katılmamaları gerektiğinin altını çizerek şunları söylemektedir:

[...] çünkü onlar kendilerini kontrol edemezler. Bizim sınıfmızdan kadınlar gitmezler zira duyguları üzerinde herhangi bir kontrolleri yoktur, fakat yine de bunu dışa vurmaktan utanırlar. Fakir kadınlar giderler ve duygularına yenik düştüklerini gösterip göstermemeyi umursamazlar ([...] because they can't control themselves. Women of our class don't go because they have no power over their emotions and yet are ashamed of showing them. Poor women go and don't care if they are seen overwhelmed with grief, Gaskell 345, 2011).

Bu söylemden hareketle, kadınların hangi alanda ne kadar bulunması gerektiğine karar veren söz konusu alıntıda olduğu gibi yine erkeklerdir. Ataerkil ideoloji ve tahakküm toplumun her alanına nüfuz etmiş durumdadır. Hangi sınıftan kadınların neye, ne zaman ve ne derece üzülecekleri bile eril ideoloji tarafından belirlenmektedir. Bu açıdan, kadınların gündelik hayatlarına nüfuz eden ve doğal olduğu düşünülen cinsiyet temelli her olgu sorgulanmalıdır.

Aynı sınıfa mensup kişiler arasındaki toplumsal cinsiyete dayalı ikiliğin diğer kutbunu erkek işçiler oluşturmaktadır. Bu bağlamda Gleadle, birçok sanayi kolunda, yetenek bildiren işlerin tanımının giderek toplumsal cinsiyete göre yapıldığını söylemektedir (2011, 9). Fabrikalarda kadın emeği erkek emeğine kıyasla daha az değerli görülmektedir zira birçok iş kolunda erkekler birincil işçiler gibi kabul edilirken, kadın işçiler daha az maaşlarla temel görevleri yerine getiren işçiler olarak konumlandırılmaktadırlar (2011, 16). Kapitalist sömürü sisteminde kadınların kendilerine ayrılan iş kollarında uzun saatler çalışması onların ataerkil kapitalist sistemde iki kez sömürüldüğünün göstergesidir. Kadınların aldıkları ücretler düşüktür, düzensiz çalışmaktadırlar ve pazarlık gücünden de yoksun bırakılmışlardır (2011, 13- 14). Babasının grevde olduğu bir dönemde Bessy'nin kız kardeşinin pamuk kesme işine gitmesi durumu, kadın emeğinin gerekli durumlarda yedek işgücü olarak aile ekonomisine katkı sunduğu emeğin cinsiyetli hâlinin bir örneğidir. Bu bağlamda, Bannerji emeğin değerli ya da değersiz kılınmasının ideolojik bir süreç olduğunu vurgulayarak, "[h]er toplumsal alanda, kimin emeğinin daha az değerli olduğuna dair

standartlaştırılmış, deneysel, aynı zamanda da ideolojik bir bilgi vardır” (2016, 93) demektedir.

Orta Sınıfa ait Kadınlık ve Erkeklik Deneyimleri

Orta sınıfa ait kadınlık ve erkeklik deneyimlerinin de toplumsal cinsiyete göre farklılaştığı görülmektedir. Ataerkil ideoloji işçi sınıfından kadınları olduğu kadar orta sınıfa ait kadınları da belirli kalıplar içerisinde tanımlamakta ve onların toplum içerisindeki görev ve sorumluluklarını belirlemektedir. Orta sınıfa ait kadınlık deneyimleri ile erkeklik deneyimleri arasında ikiliğin olduğu son derece açıktır. Sanayi devriminden sonra orta sınıf ideolojisinde Showalter’a göre kadın “Mükemmel Hanımefendi,” “Evin Meleği” gibi evin içerisinde konumlandırılmış ve makbul kabul edilen kadınlık davranışlarını sergilemesi gereken bir “kraliçe” olarak kodlanmıştır (1995, 171). Bay Thornton’ın annesi Bayan Thornton ve kız kardeşi Fanny, Showalter’ın ileri sürdüğü kadınlık tanımlamalarına uyan iki karakter olarak karışımıza çıkmaktadır. Fanny, ağabeyinin kamusal alanda sürdürdüğü işlere müdahale etmeyen ve ev içinde ondan beklenen kadınlık ve kız kardeşlik rollerini sürdüren bir karakter olarak çizilirken, annesi Bayan Thornton oğlunun planladığı davetleri evinde organize eden bir kadın ve anne figürü olarak sunulmaktadır. Bayan Thornton için evde hazırlanan ziyafetler bir onur meselesidir. Bay Thornton’ın kendi sınıfına mensup birçok kişiyi misafir ettiği festival havasındaki yemekte, kadınlar arasında geçen konuşmalar, giyilen giysiler ve bunların eleştirisi üzerine olmuştur. Bu bağlamda Margaret, kadınların konuşmaları sırasında zenginliklerini dışa vuran sözcükler (hizmetçiler, bahçıvanlar, değerli danteller ve elmaslar gibi) seçtiğinden bahsetmektedir (Gaskell 2011, 217). Bu özel davetler için kullanılacak eşyaların özenle seçildiği ve giyilecek giysilerin günler öncesinden hazırlanmakta olduğu anlaşılmaktadır. Toplumsal ilişkiler kadınların organize ettiği akşam yemeklerinde pekiştirilmektedir. Ev içerisinde verilecek yemeklerde kadınlar aktif rol üstlenmektedirler ancak yemek akşamlarındaki iş sohbetlerine kadınlar pek dâhil olmazlar.

Moran’a göre ataerkil toplumlarda üstün kabul edilen değerler erkeğe, daha aşağı görülen değerler ise kadına atfedilmiştir. Dinî metinlere bakıldığında, ilk yaratılan erkekken onun bir parçasından yaratılan kadındır. Mitolojide ise, tanrıların en yücesi Zeus’tur. Etken olan erkektir, edilgen olan kadın. Erkek aklın yönetimi altındadır, kadın ise duygunun (1991, 239). Dolayısıyla romanda orta sınıfa ait erkeklerin akıl ve gelişim ile ilişkilendirildiği kadınların ise ev içi yaşantı ekseninde şekillenen durumlar ve duygular ile ilişkilendirildikleri görülmektedir. Bay Thornton’ın kendisini ve çevresini medeniyetin öncüleri olarak görmesi de bu sebeptendir. Bu açıdan bakıldığında, annesi ve kız kardeşi Bay Thornton ve çevresi için davetler düzenlerken, Bay Thornton politik meseleler ile ilgilenmektedir. Orta sınıfa ait kadınların deneyimleri ve düşünceleri derinlikli sunulmazken, Bay Thornton gibi orta sınıfa ait erkeklerin düşünceleri derinlikli bir biçimde sunulmuş ve bu meseleler genellikle politik ve ekonomik meseleler olmuştur. Roman boyunca aristokrasi ile ilgili olumsuz fikirlerini açıkça sunan Bay Thornton, yeni sistemin yani kapitalizmin erkeğe (Dilin cinsiyetçi yapısından kaynaklı olarak burada insanlar manasında da kullanılan (men) erkekler kelimesi kullanılmıştır. Ancak burada kastedilmekte olan her durumda erkeklerdir zira kamusal alana dâhil olan ve onu dönüştürme gücü olan kişiler cinsiyete göre şekillenen bir toplumda erkeklerdir) farklı fırsatlar sunduğundan bahsetmektedir (Gaskell 2011, 107). Söz konusu bu sistem sınıf atlama şansını esasında yalnızca erkeğe vermektedir, kadın ancak eşinin ya da ağabeyinin yanında bu sistemin içerisinde bir statü elde edebilmektedir ve elde edilmesi beklenen statü de toplumsal cinsiyete göre şekillenen eşitsiz bir statüdür.

Sonuç ve Öneriler

19. yüzyıla kadar kadının yaşamı ev içi ve etrafında şekillenmiştir. Ev ve iş yeri henüz tam

anlamıyla ayrılmadığından, kadınlar açısından kamusal/özel alan bağlamında keskin bir ayırmadan söz etmek pek de mümkün değildir. 19. yüzyıl ile birlikte meydana gelen değişimler ve sanayi devrimi ile birlikte iş yeri ve ev birbirinden keskin sınırlarla ayrılmıştır. Bu bağlamda bu ayırım, önceki Aydınlanma düşüncesinin özel alanın akıl dışılık ve ahlaki olanla ilişkili olduğu ve kamusal alanın ise akıl ile ilişkili olduğu savını da desteklemeyi sürdürmüştür (Donovan 2015, 25). Kadınların ev içi alan ve annelik ile ilgili sorumlulukları, kadınlar kamusal alanda çalışmaya başladıktan sonra da devam etmiş; bu da kadınların ev içi sorumluluklarına ek olarak kamusal alandaki sorumluluklarının artmasını da beraberinde getirmiştir. Kadınlar bu bağlamda düzensiz, karmaşık ve ağır koşullar altında emek süreçlerine dâhil olmuşlardır. Kamusal/özel alan ayırımı ve bu durumun yarattığı ekstra olumsuz koşullar daha önce hiç olmadığı kadar belirgin hâle gelmiş ve bu durum dönemin yazın dünyasında da kendisine yer bulmuştur. Elizabeth Gaskell'ın *North and South* romanının toplumsal cinsiyete dayalı ikiliklerin keskinleştiği bir dönemde yazılması bize dönemin toplumsal cinsiyet algısına dair görünenin altında yatan ideolojiyi sorgulamak anlamında önemli bir tartışma zemini oluşturmaktadır.

Doğallaştırılan ve kadınlara atfedilen rollerin toplumsal cinsiyet bağlamında tartışılması, görünür kılınması ve toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi bir toplum inşasında edebiyatın rolü bu çalışma aracılığıyla bir kez daha vurgulanmaktadır. Edebiyat metinleri, özellikle *North and South* gibi toplumsal gerçekçi romanlar, yazıldıkları dönemin gerçekliklerine ışık tutması bakımından son derece önemlidir. Bu bağlamda söz konusu roman, döneminin cinsiyete dayalı eşitsiz yapısını toplumsal cinsiyete dayalı ikilikler üzerinden gözler önüne sermektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için sanata, edebiyata, medyaya ve genel anlamda söyleme yansıyan tanımlamalar sorgulanmalıdır. Tam da bu noktada, edebiyatın dönüştürücü gücünün kadın hareketi açısından önemi ortaya çıkmaktadır. Kendi yaşamında da ikilikler barındıran Elizabeth Gaskell, yazma eylemi ile kendine ait odasından kamusal bir eylem gerçekleştirmektedir ve dönemin toplumsal cinsiyete dayalı ikiliklerini yarattığı karakterler üzerinden anlatarak dünden, bugünün toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğine ışık tutmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları ikilikler olarak belirlendiğinden, bu çalışmada kadınlık deneyimleri ve durumları erkeklerle karşılaştırılmalı olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada olguların yalnızca kadınlar ile olan ilişkisi irdelenmemiş, aynı olgunun erkekler açısından nasıl deneyimlendiği üzerinde de durulmuştur. Bu sebeple, bu çalışmada tartışmanın bileşenlerini oluşturan kadın ve doğa ilişkisi, kadın ve göç ilişkisi, kadın ve emek ilişkisi gibi konular, söz konusu roman bağlamında derinlemesine çalışılabilecek konulardandır. Bunun yanı sıra, bu çalışmanın kapsamı dâhilinde olmayan ancak çalışma sırasında dikkati çeken bir diğer konu dil meselesidir. Roman karakterlerinin kullandıkları sözcüklere odaklanılarak dilin cinsiyetçi yapısına ilişkin dilbilimsel bir çalışma yapılması da mümkündür.

BİBLİYOGRAFYA

- Acar Savran G. 2002, "Özel/Kamusal, Yerel/Evrensel: İlikleri Aşan Bir Feminizme Doğru". *Praksis*. (8). <http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/008-09.pdf>.
- Bannerji H. 2016, Marx'tan Yeniden Doğmak: "İrk", Toplumsal Cinsiyet ve Sınıf Üzerine Düşünceler. Ed. C. Eroğlu Çev. S. Özdemir. İstanbul.
- Berger A. A. 1995, *Cultural Criticism: A Primer of Key Concepts* Sage Publications, California.
- Brodetsky T. 1986, *Elizabeth Gaskell*. Berg Publishers Ltd., UK.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/197575>.
- Chodorow, N. 2021, Anneliğin Yeniden Üretimi: Toplumsal Cinsiyetin Sosyolojisi. (1. Baskı), Çev. D. Tanal Tatar, Phoenix.
- Çetin O. B. 2005, "Ekofeminizm: Kadın ve Doğa İlişkisi ve Ataerkillik". *Sosyo Ekonomi*. 61-76.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/197575>.
- David D. 2001, "Introduction". *The Cambridge Companion to The Victorian Novel*. Ed. D. Deirdre, Cambridge University Press, UK 1-16.
- Donovan J. 2015, *Feminist Teori*, Çev. M. Ağduk Gevrek, A. Bora ve F. Sayılan, İletişim Yayınları, İstanbul.21-73.
- Flint K., 2001, "The Victorian Novel and Its Readers". *The Cambridge Companion to The Victorian Novel*. Ed. D. David Cambridge University Press, UK. 17- 60.
- Gaskell E. 2011, *North and South*. Collins Books, Great Britain.
- Gleadle K. 2001, *British Women in The Nineteenth Century*. Palgrave, London.
- Markels J. 2003, *The Marxian Imagination: Representing Class in Literature*. Monthly Review Press, Canada.
- Marx Karl. 1976, *Capital I*, Çev. B. Fowkes). Penguin Books, London.
- Moran Berna. 1991, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Schor H. M. 1992. *Scheherazade in Market Place: Elizabeth Gaskell and the Victorian Novel*. Oxford University Press, New York.
- Showalter E. 1995, "Edebiyatta Kadın Geleneği". *Kadın Araştırmalarında Yöntem*. Hzl. S. Çakır ve N. Akgökçe, Çev. A.B. Karadağ vd. İstanbul: SelYayıncılık. 165-185.
- Slattery M. 2018, *Sosyolojide Temel Fikirler*. (10. Baskı). Hzl. Ü. Tatlıcan ve G. Demiriz. Çev. Ö. Balkız vd., 137-152.
- Uglow J. 1993, *Elizabeth Gaskell: A Habit of Stories*. Faber and Faber., London.
- Wollstonecraft, M. 2014, *A Vindication of the Rights of Women*. Harper Torch Classics, Harper Collins Publishers Ltds., Toronto.
- Woolf V. 1987, *Kendine Ait Bir Oda*, Çev. S. Öncü, Afa Yayınları, İstanbul.
- Yıldırım A. & Şimşek H. 2000, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.